

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«ҒҮЛЫМ ЖАҢЕ БІЛІМ - 2025»
XIX Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XX Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«ҒҮЛЫМ ЖАҢЕ БІЛІМ - 2025»**

**PROCEEDINGS
of the XX International Scientific Conference
for students and young scholars
«ҒҮЛЫМ ЖАҢЕ БІЛІМ - 2025»**

**2025
Астана**

УДК 001(06)
ББК 72я631
F96

**«ǴYLYM JÁNE BILIM – 2025» студенттер мен жас ғалымдардың
XX Халықаралық ғылыми конференциясы = XX Международная
научная конференция студентов и молодых ученых «ǴYLYM JÁNE
BILIM – 2025» = The XX International Scientific Conference for
students and young scholars «ǴYLYM JÁNE BILIM – 2025». – Астана:
– 3813 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.**

ISBN 978-601-08-5373-7

**Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас
ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті
мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.**

**The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young
researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities. В сборник
вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по
актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.**

УДК 001(06)
ББК 72я431
F96

ISBN 978-601-08-5373-7

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2025

808. 24	Пулатов Шерзод Аббозович	Межэтнический диалог и переговорные процессы в полиэтничном Казахстане: институциональные практики и политико-правовые основы	3603
809. 25	Сатвалдиев А.Г.	Қазақстандық этносаясатта «жанубий қозғалыс» газетінің алар орны және түрлі кезеңдердегі мемлекеттік саясаттың оның контентіне әсері	3608
810. 26	Токенов А.С.	Социальный капитал и доверие в казахстанском обществе: к вопросу о влиянии этнической структуры	3613
811. 27	Узарова Л.М.	Особенности коммуникации в сфере этномедиации	3617
812. 28	Урстенова Д.Д.	30 лет АНК: новые возможности народной дипломатии	3622
813. 29	Хмелевский В.А.	Межкультурное многообразие и общая историческая память В республике Казахстан	3627
814. 30	Чжан Цзинкай	«Цветные революции» в эпоху интернета (особенности противостояния в странах СНГ)	3630

6 – СЕКЦИЯ
ФИЛОЛОГИЯНЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ
АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ФИЛОЛОГИИ

**6.1 ҰЛТТЫҚ ӘДЕБИЕТТАНУДЫҢ ЖАҢА ҮРДІСТЕРІ МЕН ДАМУ БАҒЫТТАРЫ
НОВЫЕ ТЕНДЕНЦИИ И НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ НАЦИОНАЛЬНОГО
ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЯ**

815.	Абдулла А. К.	Абай мұрасындағы сакралды ұғымдар	3610
816.	Алаудин Н. Ә.	Нәзира Бердалы поэзиясындағы фольклорлық үрдістер	3614
817.	Амантай Н., Қапсихқызы Д.	«Ескендір» поэмасындағы уақыт пен мәңгілік мәселесі: Абайдың философиялық концепциялары	3618
818.	Ахметбекова Т. У.	Б.Майлин мен А.Чехов әңгімелеріндегі сарказм	3622
819.	Байдуллаева Ж.К.	Қазіргі қазақ прозасындағы мистика жанры	3626
820.	Ғалымжанова З. Т.	Мемуарлық романдардағы тәрбие құндылығы	3629
821.	Дәуренбек А. Ж.	Тұрсын Жұртбайдың «Бесіңді түзе!..» еңбегі: Мұхтар Әуезовтің шығармашылық тағдыры және көркемдік шындық	3632
822.	Ергеш А. М.	Қабдыкәрім Ыдырысов поэзиясындағы интертекст және оның поэтикалық мәні	3638
823.	Еркін А.	«Телқоңыр» және ұлттық болмыс	3641
824.	Жакупова С.С.	XX ғасыр басындағы қазақ әдебиетіндегі ескілікті сынау тенденциясы: Ш.Торайғыровтың «Базарбай молдаға» өлеңі	3644
825.	Жақсыбаева Н. Ж.	Білім берудегі жаңа технологияның тиімділігі	3645
826.	Төребаева А.О.	Жүрсін Ерман арнау өлеңдерінің көркемдік ерекшелігі	3650
827.	Тұрсын Қ. А.	Бейсембай Кенжебаев – аудармашы	3656
828.	Сұлтанбек Ә.	Орыс тілді қазақ жастарының сөз сапасы: түйіткілдер мен шешімдер	3659
829.	Қажетерова Ш. С.	Еркін өлеңдердегі көлеңке образы	3664
830.	Қуанышбаева Н.А.	Тайыр Жомартбаев шығармашылығындағы балалар әдебиетінің көркемдік-жанрлық сипаты және алаш кезеңіндегі білім беру ісіне ықпалы	3669
831.	Құлшар Б. М.	Сатирадағы есімдер жүйесі және олардың эстетикалық-семантикалық жүктемесі	3673
832.	Махмутова А. Қ.	Абай Құнанбайұлының қара сөздері және ұлттық әдебиеттанудың жаңа үрдістері: білім және руханият	3676
833.	Молдахан Е. М.	Tiktok, Instagram секілді әлеуметтік желілерді әдеби білім беруде қолдану тәсілдері	3679
834.	Томабаева А. Ғ.	Шәкәрім мен Қожа Хафиздің философиялық үндестігі	3683
835.	Түсіпбек М. К.	Мұхтар Әуезов пен Оноре де Бальзак шығармаларындағы сыншыл реализм	3688

		принциптері туралы	
836.	Сайфуллаева Б. Б.	Орта ғасыр түркі ойшылдарының мұрасы мен Абай шығармаларындағы көркемдік дәстүр сабақтастығы	3692
837.	Шагирова Д. Р.	Көлеңке архетипінің көркем трансформациясы: Достоевскийдің «Сыңар» повесі мен Төлен Әбдіктің «Парасат майданы» негізінде	3696

**6.2 ҚАЗАҚ ТІЛ БІЛІМІНІҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ
АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ КАЗАХСКОГО ЯЗЫКОЗНАНИЯ**

838.	Абденкул Д.С.	Үйлену салт өлеңдеріндегі лингвотанымдық сипат	3700
839.	Абдрахман А.Е.	«Ер Төстік» жырындағы ең басты гендерлік көріністер мен символдар	3704
840.	Амирова А.Б.	Мақал-мәтелдер әлеміндегі билік пен гендер: қазақ және ағылшын паремияларының салыстырмалы талдауы	3708
841.	Анарбекова А.Б.	Оқушылар сөйлеу тіліндегі терминдер қолданысы	3715
842.	Бөгетбаева А.Т.	Жаһанданудың мәдени таптаурындардың қалыптасуына әсері	3719
843.	Дәулетші Д.Р.	Жалпықолданыстағы сөздерді термин ретінде қолдануда жарыспалылық мәселесі (ақпараттық технологиялар саласы бойынша)	3723
844.	Ермекқызы А.	Интернет лексиканың қолданысы	3726
845.	Жаныбекқызы Б.	Ұлттық фильмдердегі тілдік ерекшеліктер және әсерлеуші құралдар (көркемдегіш құралдар)	3730
846.	Жарылхасын Б.Қ.	Мұхтар Мағауин шығармашылығындағы фразеологизмдердің мәні	3733
847.	Қуандықова И.Р.	Кірме сөздер: игерілуі және электронды коммуникация ортасындағы қолданысы	3736
848.	Қайыркен А.О.	Корпустық лингвистика: қазақ тілін оқытудағы инновациялық бағыт	3743
849.	Қанатқызы А.	Зейнолла Шүкіровтың шығармаларындағы кейіпкер тілі мен стилі	3747
850.	Қуаныш Ә.	Methodology for the development of students' emotional competence in the lesson of the kazakh language	3751
851.	Қыдырбай Н.А.	Қазақ тіліндегі жаңа сөздер мен терминдердің пайда болуы және оларды қалыптастыру мәселелері	3755
852.	Мадиярова Д.М.	Жастар тіліне әлеуметтік желінің әсері	3759
853.	Меліс А.Б.	«Жер-Ана» ұғымының мағыналық ерекшеліктері	3762
854.	Муратбаева Ж.К.	Қазіргі қазақ киносындағы тілдік ерекшеліктер (комедия жанры негізінде: “Таптым-ау сені”)	3766

855.	Муратова М.	І.Жансүгіровтің «Құлагер» поэмасындағы мінез-құлық метафоралары	3769
856.	Мұхтарова Ф.С.	Қазақ және қырғыз тілдеріндегі тағамға қатысты этнофразеологизмдер	3772
857.	Нугман А.А.	Фразеологизмдердің лингво-мәдени өрісі	3775
858.	Онгарбаева А.О.	Қазақ және өзбек фразеологизмдеріндегі киелі сандардың ортақ белгілері	3777
859.	Оразалина А.А.	К.Оразалиннің тілдік тұлғасын тану мәселесі	3781
860.	Оралбай А.О.	Қазақ тілін әлеуметтік желілерге танымал ету үшін контент стратегиялары	3785
861.	Оспан М.Ж.	Қазақ халқының мақал-мәтелдеріндегі «Бақыт» концептісі	3790
862.	Өркенқызы А.	Постмодернистік мәтіннің байласымы мен тұтасымын барлау	3794
863.	Рзалиева Р.Ж.	Ғаламтордағы тұлғаны тілдік кемсіту: себебі мен салдары	3798
864.	Сәбитқызы Б.	Жанат Әскербекқызының шығармашылығындағы концептуалды метафора	3802
865.	Түйлебаева Қ.Б.	Хаос және контекст	3805
866.	Тұранов Ы.Ә.	Әлихан Бөкейханов шығармаларындағы антропонимдердің психолингвистикалық сипаты	3809
867.	Уәлібек А.А. Беласар І.Қ.	Қазақ фразеологизмдерінің гендерлік аспектісі	3812
868.	Ұланова Е.Д.	Т.Әбдікәкімовтің «Ажал даласындағы тас» өлеңіндегі сөздердің қолданылуының математикалық жиілігі	3816
869.	Халмурат Е.С.	Mangurtism – future tragedy	3819
870.	Шиктыбаева А.	Жасанды интеллект арқылы өтірік өлеңдер құрастыру	3821

6.3 ОРЫС ТІЛІ ЖӘНЕ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ КОММУНИКАЦИЯ РУССКИЙ ЯЗЫК И МЕЖКУЛЬТУРНАЯ КОММУНИКАЦИЯ

871.	Абдикадырова А.М., Аманджол А.Е., Беккалиқызы А.	Слово <i>хайп</i> и его производные	3825
872.	Амангелді А.Ж.	Слова-паразиты в речи современной молодежи	3828
873.	Аманшаева И.С., Мәлікова А.Н.	Слово прикол и его производные в молодежном сленге (на материале НКРЯ)	3832
874.	Дудко В.Н.	Языковые средства как механизм воздействия	3836
875.	Елубаева К.К.	Устойчивое выражение "24/7" в современной речи: аспекты значения	3841
876.	Жарлықасым Ж.К.	Синтаксические модели новостных заголовков в интернет-СМИ Казахстана	3844

877.	Жумабаева А.Б.	Лексикографический анализ лексемы «упрямство» в русском и казахском языках	3850
878.	Кеңес Н.С.	Жизненное кредо молодёжи Казахстана: лингвоаксиологический аспект	3853
879.	Қалихан А.А.	Специфика молодежной инвективной лексики (на материале соцсетей Tik Tok, Telegram)	3856
880.	Мазуркина У.А.	Фонетическая интерференция при обучении русскому языку как иностранному китайских студентов	3859
881.	Максимова Д.Г.	Научная VS народная этимология объектов Астаны (по материалам уличных интервью инстагида Мити Байназарова)	3862
882.	Серикова Д.М.	Специфика обучения аудированию в 9 классе	3865

**6.4 ОРЫС ӘДЕБИЕТІ: КӨРКЕМ МӘТІНДІ ТАЛДАУ ЖӘНЕ ТҮСІНДІРУ
РУССКАЯ ЛИТЕРАТУРА: АНАЛИЗ И ИНТЕРПРЕТАЦИЯ
ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТЕКСТА**

883.	Абдрахманова Э.	Bakhyt Kairbekov: the problems of creativity	3869
884.	Ерболат Д.	Фольклор как мотивообразующий элемент в повести З. Наурызбай и Л. Калаус «Приключения Бату и его друзей»	3870
885.	Ибраимова С.	Мотив самопожертвования в прозе Л. Улицкой	3874
886.	Кенжетай Б.	Фольклорные образы и мотивы в цикле «Кудыкины горы» Н. Черновой	3876
887.	Курмангалиева Г.	Метафора «необретенный рай» в романе Бахыта Кенжеева «Младший брат»	3879
888.	Мухамадиева К.	Особенности реализации категории «автора» и «скриптора» в романе Т. Толстой «Кысь»	3881
889.	Надирхан В.	Быт и нравы русского помещного дворянства в изображении Н.И. Новикова, Д.И. Фонвизина, А.Н. Радищева	3884
890.	Онгар А.	Символика круга в романе «Круг пепла» Д. Накипова	3888
891.	Оразалина А.	Литературное наследие Рымгали Нургали: социальные и философские аспекты в произведениях писателя	3891
892.	Өсербайұлы С.	Қазақ романының қалыптасу кезеңдері және дамуы	3893
893.	Сарсенбай М.	Концепция детства в литературе: культурный и философский контексты	3897
894.	Сералимова С.	Исторический контекст и культурные традиции в творчестве тюркоязычных писателей	3900
895.	Тахауикызы Ж.	Тема Древнего Новгорода в исторических и художественных произведениях Н.М. Карамзина	3903
896.	Турабекова И.	Образ современной российской женщины в произведениях Дарьи Донцовой	3907

897.	Цындра А.	Фольклорно-мифологический контекст образа ведьмы в повести Н.В. Гоголя «Майская ночь, или Утопленница»	3912
------	-----------	--	------

6.5 АУДАРМА ЖӘНЕ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС МӘСЕЛЕЛЕРІ

ПРОБЛЕМЫ ПЕРЕВОДА И МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ

898.	Айтбаева А.М.	Особенности аудиовизуального перевода на примере фильма «Inception»	3918
899.	Акимбекова К.Ж.	Прагматический аспект перевода рассказов Оскара Уайльда	3920
900.	Алпамыс Т.М.	Intercultural Features of Modality Expression in English and Kazakh: Translation Challenges	3922
901.	Амангелдиева А.М.	Қазақ және ағылшын тілдеріндегі мақал-мәтелдегі кейбір соматизмдер аудармасы	3926
902.	Әбдірахман А.Қ.	Аудиовизуалды аудармада реалияларды беру ерекшеліктері	3928
903.	Бектлеуова А.С.	Тіл және әдеп: ұлттық ерекшеліктер мен аудармадағы ұстанымдар	3931
904.	Бультенова Д.Т.	Culinaryonyms as culturally marked lexis: issues of equivalence in translation from Kazakh into English	3933
905.	Дулатова А.А., Кадырова Р.Р.	Ағылшын және қазақ тілдеріндегі фразеологизмдер мен мақал мәтелдердің ұқсастықтары мен айырмашылығы	3937
906.	Елибаева А.Т.	Лингвокультурные трансформации в аудиовизуальном переводе: анализ русской локализации фильма «Веном»	3941
907.	Жексемби Д.Д.	Аудармада қолданылатын цифрлық технологиялардың жетістіктері	3945
908.	Каткенова З.Д.	Childbirth celebration in Kazakh and English cultures	3950
909.	Қыдырбай Г.З.	Орта мектептерде ағылшын грамматикасын оқытуда коммуникативті әдістерді қолдану	3953
910.	Матыгулова А.Н.	Translation of documentary novels	3956
911.	Нығметулла К.Б.	Көркем әдебиет стилінің аудармасы: жасанды интеллект, машиналық аударма мен адам аудармасының салыстырмалы талдауы (Эрнест Хемингуэйдің «Килиманджаро – қарлы тау» әңгімесінің негізінде)	3959
912.	Райнбекова А.К.	«Жеті» санының ағылшын, орыс және қазақ тілдеріндегі фразеологиялық бірліктер мен аудармадағы көрінісі	3962
913.	Сейткенов К.Б.	Көркем мәтін тілі прагматикасын жеткізуде тіркесті бірліктердің аударылу ерекшеліктері	3966
914.	Сүндетова А.Н.	«Жаңбыр» концептісінің тілдік-танымдық сипаты және тіларалық берілуі (Э.Хемингуэйдің «Қош бол, майдан!» романы негізінде)	3972
915.	Утеулиева А.А.	Lexical-semantic types of non-verbal means and their translation	3978

**6.6 ШЕТЕЛ ФИЛОЛОГИЯСЫНЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ
АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ИНОСТРАННОЙ ФИЛОЛОГИИ**

916.	Айдарбекқызы М. Ермекқызы А.	Тілдердің жойылу қауіпі және қайта жаңғырту мүмкіндіктері	3983
917.	Асатова К.Т.	Semantic and Pragmatic Aspects of Anglicisms in Modern Kazakh	3986
918.	Аслялиева А.Ж.	Frequency and Functional-Semantic Analysis of Color-Denoting Adjectives in George Orwell's "Animal Farm"	3990
919.	Ахметбек Д.А.	Axiological characteristics of the biography of a virtual character	3996
920.	Байсұлтан А. Н.	Ағылшын көркем әдебиетіндегі бейвербалды қарым-қатынастың рөлі	3999
921.	Донбаева А. А.	Использование аутентичных текстовых материалов при обучении чтению в целях повышения мотивации к изучению иностранного языка	4003
922.	Жунусова А. К.	Ағылшын әдебиетіндегі «адамның оң мінезі» лексика-семантикалық өрісінің құрылымы	4008
923.	Кенесбаев А. С.	The language game in modern internet communication	4013
924.	Кенжебай А.Т.	Сравнение языка рекламы в английском и казахском языках	4015
925.	Сабилова Ж.Б.	Репрезентация концепта "семья" в англо-, казахоязычных публицистических дискурсах начала XXI века	4018
926.	Сериккалиева А. Ж.	Образность публицистического дискурса в новогодних речах: сравнительный анализ выступлений президента Казахстана и короля Великобритании	4020
927.	Тлемисова Ж. М.	Semantic analysis of the linguistic changes driven by generation Z's neologisms	4023
928.	Турсынбетова А. Н.	Балалар тіліндегі инновациялар мен олардың сөзжасамдық ерекшеліктері	4027
929.	Ундимисова А.Ж.	Английские пословицы и поговорки: их значение, употребление и русские эквиваленты	4030
930.	Хасенов И. Танабаев Т.	A brief overview of the origins and formation of the basic terms of electricity in English and Kazakh languages	4031
931.	Шандер Д.	The English language acquisition: why are you still unable to speak it?	4034

**6.7 ҚЫТАЙ ФИЛОЛОГИЯСЫ МЕН ЛЕКСИКОЛОГИЯСЫ: ЖАҢА
БАҒЫТТАР МЕН ӘДІСНАМАЛАР
КИТАЙСКАЯ ФИЛОЛОГИЯ И ЛЕКСИКОЛОГИЯ: НОВЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ
И МЕТОДОЛОГИИ**

932.	Абдуллина А.Р.	Тіл мен мәдениеттің өзара байланысы және аудармадағы рөлі	4039
933.	Абдуразакова М. Д.	Ресми іс-қағаздардағы тұрақты тіркестер мен клишелердің аудару тәсілдері (қытай және	4043

		қазақ тілдерінің іскерлік құжаттары негізінде)	
934.	Асқар Н.	Лю Цысиннің “Үш Ғалам” (三体) ғылыми-фантастикалық роман трилогиясының стилистикалық ерекшеліктері	4046
935.	Дюсупжанова Ж.М.	Қытай фильмдерін қазақ тіліне аударудың ең танымал түрлері мен кең таралған әдістері	4049
936.	Кабышева А.Д.	Медициналық терминдерді қытай тілінен қазақ тіліне аудару мәселелері	4054
937.	Күшәнбек М.	Бақ-тағы қытай фразеологизмдерінің қазақ тіліне аударылу ерекшеліктері	4060
938.	Қалекенова Ж.Қ.	Мәдени революция кезеңіндегі әдебиеттің даму көрінісі	4065
939.	Майбас Ә.Т.	Қытай тілін шет тілі ретінде оқытудың бастауыш сатысындағы құрмалас сөйлемдердегі жалғаулықтардың оқыту мәселесі	4068
940.	Мамедова Р.В.	Сравнительный анализ китайских и казахских пословиц и фразеологизмов	4071
941.	Маметова А.М.	Медицина саласындағы кәсіби мәтіндерге лингвистикалық талдау	4076
942.	Мылтықбай Ж.А.	Қытай ауызекі сөйлеу стилінің қолдану аясы	4080
943.	Намазова Ж.Т.	Жасанды интеллект негізіндегі қытай тілін оқу: мүмкіндіктер мен шектеулер	4085
944.	Нұрлан Е.	Цянь Чжуншудың “Қоршалған қамал” романының көркемдік ерекшеліктері мен кейіпкерлер образы	4088
945.	Нұртай А.	«Өмір мен өлім мені қажытады» романында реинкарнация арқылы әлеуметтік жіктелуді бейнелеу	4093
946.	Сейлова А.А.	Влияние политической и культурной ситуации в Китае в период Тан на литературу	4097

**МАЗМҰНЫ
СОДЕРЖАНИЕ
CONTENTS**

**СЕКЦИЯ 7. ЭКОНОМИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМДАР
ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ
ECONOMIC SCIENCES**

**Подсекция 7.1 ҰЛТТЫҚ ЭКОНОМИКАНЫҢ АШЫҚТЫҒЫ ЖӘНЕ ОНЫҢ
ЭКОНОМИКАЛЫҚ ҚАУІПСІЗДІГІ**

**ОТКРЫТОСТЬ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ И ЕЕ ЭКОНОМИЧЕСКАЯ
БЕЗОПАСНОСТЬ**

OPENNESS OF THE NATIONAL ECONOMY AND ITS ECONOMIC SECURITY

947.	Асылбаева Ж.Е.	Цифровизация в жилищном строительстве: преимущества и перспективы	4100
948.	Аудан Д.Т.	Өнеркәсіп кәсіпорының тұрақты дамуының	4103

3. Қабылов Ә. Сатира поэтикасы. Оқу құралы, – Ақтау, 2012 – 234 б.
4. Мұсаев А. Қазіргі қазақ сатирасы, – Алматы, 1993.
5. Жаппас Е. Қымсынбашы, қылықтым. – Астана: «Фолиант», 2001. – 246 б.
6. Нұрғали Р. Драма өнері. – Алматы: «Санат», 2001. – 478 б.
7. Әубәкір О. Қағаз қалпақ. – Астана: «Фолиант», 2023. – 128 б.

ӘОЖ 17.02.9.

АБАЙ ҚҰНАНБАЙҰЛЫНЫҢ ҚАРА СӨЗДЕРІ ЖӘНЕ ҰЛТТЫҚ ӘДЕБИЕТТАНУДЫҢ ЖАҢА ҮРДІСТЕРІ: БІЛІМ ЖӘНЕ РУХАНИЯТ

Махмутова Айым Қуатқызы

aiym.mahmutova@mail.ru

Л. Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті Филология факультетінің
2 курс магистранты

Ғылыми жетекшісі – ф. ғ. к., қауымд. проф. Қорғанбеков Б. С.

Абай деген – терең теңіз, алып мұхит. Абайды таныған сайын, оның түбіне маржандарын алу үшін сүңги беруің керек, сүңги беруің керек. Ал мен оның бетін ғана қалқыдым.

Мұхтар Әуезов

Абай Құнанбайұлы – қазақ халқының ұлы ақыны, ағартушы, қазақ жазба әдебиетінің және әдеби тілінің негізін қалаушы, сондай-ақ адамның ішкі жан дүниесін терең түсіне білген теңдессіз философ. Оның шығармашылығы қазақ әдебиеті мен мәдениетінің дамуына зор ықпал етті. Абай өз заманында халықтың рухани және интеллектуалдық деңгейін көтеруді мақсат тұтып, ғылым мен білімнің маңызды рөлін насихаттады. Оның қара сөздері тек әдебиетте ғана емес, қазақ халқының дүниетанымын өзгертуге бағытталған терең философиялық ойлармен ерекшеленеді. Осы тұрғыда Абайдың қара сөздері ұлттық әдебиеттанудың жаңа үрдістерінің қалыптасуына негіз болды, өйткені ол білім мен руханияттың бірлігін басты құндылық ретінде қарастырды.

Абайдың қара сөздері – оның шығармашылық мұрасының ерекше бір бөлігі болып табылады. Ол мұнда қоғамдағы әлеуметтік мәселелерді қозғап, адам баласының ішкі жан дүниесіне терең үңіледі. Абай қазақ қоғамында білім мен ғылымның маңызын түсініп, оны жастарға насихаттауды мақсат еткендіктен, оның қара сөздерінде білім, адамгершілік, еңбекқорлық сынды қасиеттердің адам өміріндегі рөлі айқын көрінеді.

Ұлы ойшылдың қара сөздеріндегі ойлар философиялық және моральдық мәнге ие болғандықтан, адамға рухани байлықты, білім мен еңбекқорлықты өмірінің басты құндылықтарына айналдыруды ұсынады. Ол тек сыртқы дүниені, кертартпа дәстүрлерді сынаумен шектелмей, адамның ішкі әлемін жетілдіру қажеттілігіне көңіл бөледі. Осы арқылы Абай тек әдебиетші ғана емес, ұлттың рухани көшбасшысы ретінде көрінеді. Оның қара сөздері қазақ қоғамының әрбір мүшесінің санасын өзгертіп, болашақ ұрпаққа бағыт-бағдар беру мақсатында жазылған.

Абайдың он бесінші және отыз сегізінші қара сөздерінде: «Егерде есті кісілердің қатарында болғың келсе, күніне бір мәрте, болмаса жұмасына бір, ең болмаса айына бір, өзіңнен өзің есеп ал! Өмірді қалай өткіздің, не білімге, не дүниеге жарамды қылық өткізіппісің? Жоқ, болмаса, не қылып өткізгеніңді өзің де білмей қалыппысың?

Күллі адам баласын қор қылатын үш нәрсе бар. Сонан қашпақ керек. Әуелі – надандық, екіншісі – еріншектік, үшіншісі – залымдық деп білесің. Надандық, білімсіздік – хайуандық болады. Еріншектік – күллі дүниедегі өнердің дұшпаны. Залымдық – адам баласының дұшпаны.

Талапсыздық, жігерсіздік, ұятсыздық – бәрі осылардан шығады», – деп жастарды күллі адам баласын қор қылатын надандық, еріншектік, залымдық сынды жаман қасиеттерден аулақ болуға шақырады. Ғылым-білімді игеру тек еңбекпен келетінін ескерте отырып, қазақ арасында адамгершілік қасиеттің төмен болуын жастардың еріншектігі мен әрекетсіздігінен көреді.

Төртінші қара сөзінде: «Адам баласы жылап туады, кейіп өледі. Екі ортада, бұ дүниенің рахатының қайда екенін білмей, бірін-бірі аңдып, біріне-бірі мақтанып, есіл өмірді ескерусіз, босқа, жарамсыз қылықпен, қор етіп өткізеді де, таусылған күнде бір күндік өмірді бар малына сатып алуға таба алмайды.

Құлық саумақ, көз сүзіп, тіленіп, адам саумақ - өнерсіз иттің ісі. Әуелі құдайға сыйынып, екінші өз қайратыңа сүйеніп, еңбегіңді сау, еңбек қылсаң, қара жер де береді, құр тастамайды», – дейді. Елдің дамуы мен өркениетке жету жолында Абайдың пікірінше, басты рөл оқу-ағарту мен білім алу арқылы жүзеге асырылады. Ол халықтың әлеуметтік және рухани дамуын тек ғылымды игерумен байланыстырып, адамзаттың өз-өзін тану, ақыл мен санасын дамыту арқылы ғана надандықтан арылып, жаңа деңгейге көтеріле алатынын түсіндірді. Абай қоғамдағы әділетсіздіктер мен кемшіліктерді сынға ала отырып, жастарға білім мен еңбектің маңызды екенін үнемі насихаттаған.

Көрнекті ғалым Ханғали Сүйіншалиевтің пайымдауынша, Абайдың жеке бір қара сөзінің бір мәселені әңгімелеп қана қоятыны да, бірнеше мәселені қамтып кететіні де бар. Әр сөзінде Абай белгілі бір ой беріп, сол ойдан өзінше қорытынды шығарып, адамға пайдалы деген ақылын айтады. Кейде Абай бір сөзінде әңгіме қылған мәселесіне екінші бір сөздерінде қайырылып соғады да, сол алдыңғы айтқан пікірін толықтырарлық жаңа ой қозғайды. Бірақ алдыңғы айтқан сөзін әншейін қайталай салмайды. Сондықтан Абайдың әрбір сөзінің мазмұн ерекшелігі сақталынып отырады. Әр сөзінің өзіндік пікір өзгешелігі де айқын көрінеді. Абай аз сөзге бай мазмұн сыйғызып, қысқа, тұжырымды көлемде, біраз мәселенің бетін ашады; көптеген адамгершілік ереже ұстанады [1, 53 б.].

Айта кетерлігі, Абайдың қара сөздері оның поэзиялық мұрасымен терең байланысты, мағынасы мен мазмұны жағынан өзара үйлесімді, ақынның даналығын жаңа қырынан көрсететін туындылар болып табылады. Дегенмен Абайдың қара сөздерінде ғылымдық, философиялық, моральдық, діни мәселелер өлеңдерінен гөрі айқынырақ көрініп, молырақ қамтылады.

Бұл ретте қара сөз жайында түйінді пікірді Мұхтар Әуезов айтқан. «Жалпы алғанда, Абайдың осы қарасөз дейтін мұралары көркем прозаның өзіне бөлек, бір алуаны боп қалыптанады. Бұлар сюжетті шығармалар емес. Бұрынғы жазушылар қолданған естегі, мемуар да емес. Стил, мазмұн жағынан алғанда, осы шығармалар – Абайдың өзі тапқан бір көркем сөздің түрі» [2, 210 б.].

Абай өлеңдері мен қара сөздерінде ұлт болмысы, тұрмыс-тіршілігі, дүниетанымы, мінезі мен жаны, діні, тілі, рухы көрініс тапқан. Сонымен қатар, оның шығармаларының әлі күнге дейін өзектілігі – оның негізгі арнасының халықтық сипатқа ие болуында. Ұлы ақынның реализмі мен гуманизмінен бөлек, оның биік эстетикалық идеал тұрғысынан өз заманындағы қоғамдағы жалқаулық сынды кеселдерді, әділетсіздікті сынау арқылы қазақ даласындағы феодализмнің дағдарысын өз шығармаларында көрсетуі – бүкіл халықтың мәселесін көтеру болып табылады.

Ұлы ойшыл халықтың әл-ауқатының деңгейі, санасы, мәдениеті, білімі мен парасаты – сол халықтың еңбексүйгіштігі мен білімге деген құштарлығымен тікелей байланысты екенін даналықпен болжады. Абайдың қара сөздеріндегі адамгершілік құндылықтар мен ғибраттары бүгінгі күннің ұрпақтары үшін әлі күнге дейін өзектілігін жойған жоқ. Білім мен руханияттың маңыздылығы әрқашан да кез келген ұлттың дамуына негіз болары анық. Бұған себеп, оның бүкіл халықтық ірі мәселелерді халыққа жетімді түрде шебер, халық мүддесіне сай көркем жеткізуінде.

Бұл ретте, Абайдың шығармашылық мұрасы қазіргі қазақ әдебиеттануында ұлттық руханияттың дамуына ықпал етіп, ұлттық әдебиеттанудың жаңа бағыттарын қалыптастыруға

себеп болды. Оның қара сөздеріндегі білім мен еңбекқорлықтың бірлігі, сондай-ақ руханияттың маңызы қазіргі әдебиеттанудың теориялық негіздеріне айналды. Абайдың мұрасы қазақ әдебиетінің болашағы үшін зор маңызға ие болып табылады, өйткені ол әдебиеттану ғылымындағы жаңа үрдістерді қалыптастыруда негіз бола алады.

Абай шығармашылығы қазіргі ұлттық әдебиеттану саласында маңызды рөл атқарып, жаңа ғылыми тәсілдер мен теориялардың пайда болуына себепкер. Оның философиялық ойлары мен қара сөздеріндегі терең пайымдаулар қазақ әдебиеттануында бірнеше жаңа бағыттардың қалыптасуына ықпал етті. Мәселен, Абайдың білімнің маңыздылығына қатысты ойларының әсері әсіресе постмодернистік және гуманистік әдебиеттану бағыттарында айқын байқалады.

Постмодернистік әдебиеттану тұрғысынан қарағанда, Абай шығармаларының тіл мен мазмұнының көп мағыналылығы мен көпқырлы ойлары постмодернистік теориялармен үйлеседі. Оның шығармашылығында жеке тұлғаның ішкі әлемі мен оның қоғаммен байланысы туралы терең толғаныстар, шындықтың салыстырмалылығы, дәстүр мен жаңашылдық арасындағы қарама-қайшылықтар көрініс табады. Абайдың шығармаларында адамзаттың мәңгілік сұрақтары, өмір мен өлім, ар мен иман мәселелері әр түрлі көзқарас тұрғысынан қарастырылып, әр оқырманға жаңа мағыналар ашуға мүмкіндік береді. Бұл постмодернистік әдебиеттанудың негізгі ұстанымдарына сәйкес келеді, өйткені постмодернизм шындықты көпқырлы, көп мағыналы әрі үнемі өзгермелі деп қабылдайды.

Гуманистік әдебиеттану тұрғысынан Абайдың шығармашылығында адамгершілік, мораль, адамның рухани дүниесі мен оның әлеуметтік ортадағы рөлі туралы ойлар айрықша орын алады. Бұл тұста Абайдың қара сөздері адамды өз-өзін тануға, өзін дамытып, қоғамға пайдалы болуға шақырады. Бұл гуманистік әдебиеттанудың маңызды қағидаттарымен үндеседі. Гуманизм адамның абыройы мен құндылықтарын жоғарғы деңгейде бағалайды, ал Абайдың шығармаларында адамзаттың рухани кемелденуі мен моральдық жауапкершілігі басты тақырыптардың бірі болып табылады. Сонымен қатар, Абайдың қара сөздерінде қоғамдағы әділетсіздікке, зорлық-зомбылыққа, надандыққа қарсы күрес жолдары қарастырылған, бұл да гуманистік идеяларды қуаттайды.

Абай шығармашылығы қазақ әдебиетіндегі жаңа бағыттардың қалыптасуына түрткі болып, әсіресе, экзистенциалистік және мифологиялық әдебиеттану бағыттарына да ықпал етті. Экзистенциализм адам өмірінің мәнін, оның әлеммен қарым-қатынасын, жеке тұлғаның жауапкершілігін зерттейтін әдебиеттану ғылымының бағыты болып табылады. Абайдың шығармаларында адамның ішкі жан дүниесінің күрделілігі, өмірдің мәні туралы сұрақтар мен жауаптар жиі кездеседі, бұл экзистенциалистік көзқарасқа ұқсас келеді. Сонымен қатар, Абайдың шығармаларында қазақ халқының мәдени және мифологиялық мұрасы, ұлттық сана мен рухани құндылықтар туралы ойлар да терең байқалады.

Оның қара сөздері мен ұлттық әдебиеттанудың жаңа бағыттары арасында тығыз байланыс бар. Абайдың шығармалары тек әдебиет қана емес, философия мен психологияны да қамтиды. Ақынның қара сөздерінде адам баласының рухани және моральдық жағынан жетілуі маңызды орын алады. Осы тұрғыдан алғанда, Абай шығармашылығы қазіргі әдебиеттанудың түрлі бағыттарына негіз бола алады. Ол адамның ішкі жан дүниесін, оның рухани және интеллектуалдық дамуын терең зерттей отырып, ұлттық әдебиеттану ғылымының маңызды аспектілеріне жан-жақты талдау жасайды.

Абайдың қара сөздері мен ұлттық әдебиеттанудың жаңа үрдістері арасындағы өзара байланыс ұлттық әдебиетіміздің әрі қарай дамуына серпін береді. Абай шығармашылығындағы білім және руханияттың бірлігі қазіргі әдебиеттанудың жаңа көзқарастарымен үндеседі. Оның қара сөздері тек әдебиетте ғана емес, жалпы қоғамда білім мен ғылымның маңыздылығын түсінуге ықпал етеді. Сонымен қатар, Абай шығармашылығы ұлттық әдебиеттанудың жаңа

бағыттарын қалыптастыруда маңызды рөл атқарып, қазақ әдебиетіне жаңаша көзқараспен қарауға мүмкіндік береді.

Қорытындылай келе, Абай Құнанбайұлының шығармашылығы мен қара сөздері қазіргі ұлттық әдебиеттанудың дамуына зор әсерін тигізіп, жаңа ғылыми бағыттардың қалыптасуына ықпал етті. Оның шығармалары тек әдебиет саласында ғана емес, қоғамның рухани дамуына да үлкен ықпал етіп, жастарды адал еңбек пен білімге үндеді. Абайдың ұлттық әдебиеттану мен мәдениеттану саласындағы рөлі ерекше, өйткені ол қазақ әдебиетінің жаңа бағыттарын қалыптастыруда маңызды рөл атқарып, әдебиетімізге жаңаша көзқарас әкелді. Бұл өз кезегінде ұлттық әдебиеттің терең зерттелуіне және оның әлемдік әдебиетпен салыстырмалы тұрғыда бағалануы үшін қажетті ғылыми негіздерді қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Сүйіншәлиев Х.Ж. Абайдың қарасөздері / Х.Ж. Сүйіншәлиев. – Алматы: Қазақтың мемлекеттік көркем әдебиет баспасы, 1956. – 150 б.
2. Әуезов М. О. Абай Құнанбаев / Мұхтар Омарханұлы Әуезов.– Алматы: Санат, 1995. – 210 б.
3. Абай. Шығармаларының екі томдық толық жинағы. Екінші том. Қара сөздер, аудармалар, поэмалар. – Алматы: ЖШС Лантер Трейд, 2020. – 234 б.

ӘОЖ 14.25.09

TIKTOK, INSTAGRAM СЕКІЛДІ ӘЛЕУМЕТТІК ЖЕЛІЛЕРДІ ӘДЕБИ БІЛІМ БЕРУДЕ ҚОЛДАНУ ТӘСІЛДЕРІ

Молдахан Еркежан Молдаханқызы

yerkezhan.moldakhan@mail.ru

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ, М017 – Қазақ тілі мен әдебиетінің педагогтерін даярлау білім беру бағдарламасының магистранты
Ғылыми жетекшісі –ф.ғ.к., проф. Қ.М.Байтанасова

Мақалада TikTok, Instagram және басқа әлеуметтік желілердің әдеби білім берудегі маңызы қарастырылады. Әлеуметтік платформалардың көмегімен әдеби шығармаларды қызықты *әрі* жеңіл түрде **Аңдатпа** қабылдауға мүмкіндік бар. TikTok, Instagram, YouTube, Telegram және Facebook сияқты желілер оқушылар мен студенттердің әдебиетке деген қызығушылығын арттырып, оны заманауи форматта оқытуға жағдай жасайды. Сонымен қатар, әлеуметтік желілерді қолданудың артықшылықтары мен ықтимал қиындықтары, сондай-ақ білім беру үдерісінде олардың тиімділігін арттыру жолдары талқыланады.

Кілт сөздер: әлеуметтік желілер, TikTok, Instagram, әдеби білім, оқыту, кітап оқу, интерактивті әдістер.

Аннотация. В статье рассматривается роль TikTok, Instagram и других социальных сетей в литературном образовании. Эти платформы позволяют сделать восприятие литературных произведений более увлекательным и доступным. Такие социальные сети, как TikTok, Instagram, YouTube, Telegram и Facebook, способствуют росту интереса к литературе среди учащихся и студентов, а также помогают адаптировать её изучение к современным форматам обучения. В статье анализируются преимущества и возможные трудности использования социальных сетей в образовательном процессе, а также предлагаются способы повышения их эффективности.

Ключевые слова: социальные сети, TikTok, Instagram, литературное образование, обучение, чтение, интерактивные методы.